

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/polityka/teksty-o-historii/38228,Leon-Popek-Wolynskie-ekshumacje-w-latach-1992-2015.html>
24.04.2024, 22:17

Leon Popek, Wołyńskie ekshumacje w latach 1992-2015

Od 1992 roku brałem udział w pracach poszukiwawczych i ekshumacyjnych na Wołyniu na Ukrainie, organizowanych lub współorganizowanych przez Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. Ekshumacje poprzedzone zostały żmudnymi poszukiwaniami ostatnich żyjących świadków, zbieraniem od nich relacji, wspomnień i fotografii oraz kwerendami archiwalnymi nie tylko w archiwach polskich, lecz także w archiwach obwodowych w Łucku, Równem i Żytomierzu. Tak zebrane informacje weryfikowano przy pomocy życzliwej miejscowej ludności ukraińskiej podczas wizji lokalnych – w terenie, gdzie bardzo często nie było już żadnych śladów po spalonej w 1943 roku miejscowości zamieszkałej przez Polaków. Pomimo tych wysiłków polsko-ukraińska ekipa archeologów często nie odnajdywała szczątków Polaków zamordowanych przez UPA. Przyczyny były bardzo różne: najczęściej znalezienie właściwego miejsca utrudniał brak jakiegokolwiek zabudowy pozostałej ze zniszczonej osady lub innego punktu odniesienia, przeprowadzone po wojnie melioracje, niekiedy las nasadzony w miejscu, w którym dawniej istniała wieś, budowa nowych osiedli i dróg, a także brak świadków. Miejscowa ludność ukraińska w wielu przypadkach była napływowa, pochodziła z innych części Ukrainy, Rosji czy Polski – została tam osiedlona po 1945 roku.

Pierwsze ekshumacje odbyły się w sierpniu 1992 roku w Ostrówkach i Woli Ostrowieckiej w pow. lubomelskim na Wołyniu. Wydobyto wówczas szczątki z dwóch masowych dołów, w których zakopano (bo trudno mówić o pochówku) nie mniej niż 323 osoby – Polaków zamordowanych przez członków OUN-UPA 30 sierpnia 1943 roku. Ich uroczysty pogrzeb z udziałem władz polskich i ukraińskich odbył się 30 sierpnia 1992 roku na dawnym parafialnym cmentarzu rzymskokatolickim w Ostrówkach.

Na przełomie lipca i sierpnia 2011 roku archeolodzy polscy i ukraińscy, wspierani przez licznych wolontariuszy z Ochotniczego Hufca Pracy, byłych mieszkańców i ich rodziny, dokonali ekshumacji szczątków nie mniej niż 317 Polaków zamordowanych przez OUN-UPA 30 sierpnia 1943 roku i zakopanych w pięciu mogiłach w Ostrówkach i Woli Ostrowieckiej. Uroczysty pogrzeb ponownie odbył się na cmentarzu w Ostrówkach, 30 sierpnia 2011 roku.

We wrześniu 2013 roku, w 70. rocznicę ludobójstwa Polaków na Wołyniu, odbyła się ekshumacja 81 Polaków zamordowanych przez UPA 30 sierpnia 1943 roku w Gaju (pow. kowelski na Wołyniu). 19 października 2013 roku na dawnym cmentarzu parafialnym w Sokółu odbyły się uroczystości pogrzebowe z udziałem przedstawicieli władz polskich i ukraińskich oraz duchowieństwa rzymskokatolickiego.

Kolejne prace archeologiczne polsko-ukraińskiej ekipy badawczej przeprowadzono w Ostrówkach i Woli Ostrowieckiej w maju i sierpniu 2015 roku. W Ostrówkach odnaleziono

jedną mogiłę zbiorową kryjącą szczątki 33 osób (22 mężczyzn, 5 kobiet, 6 dzieci), w Woli Ostrowieckiej zaś mogiłę kobiety. Uroczysty pochówek odbył się 30 sierpnia 2015 roku – w 72. rocznicę mordu.

dr Leon Popek

Fotografie pochodzą m.in. z Ostrówek, Woli Ostrowieckiej i ekshumacji w Gaju, pow. kowelski. Autorem zdjęć jest Leon Popek.

Wola Ostrowiecka, ocalały tylko te kości, których nie dosięgły plugi orzące to koczownicze pole przez ponad 40 lat (2011)

Wola Ostrowiecka, szczątki co najmniej 79 mieszkańców Woli Ostrowieckiej zamordowanych przez UPA 30 sierpnia 1943 r.

Wola Ostrowiecka, szczątki co najmniej 79 mieszkańców Woli Ostrowieckiej zamordowanych przez UPA 30 sierpnia 1943 r.

Ostrówki, poszukiwania mogiły 7 osób na „księżym wygonie” (2015)

Wola Ostrowiecka, szczątki młodej kobiety (2015)

Wola Ostrowiecka, nowy, metalowy krzyż na mogile „stodoła u Strażyca”, z której w 1992 r. ekszumowano 243 mieszkańców Woli Ostrowieckiej (2015)

Ostrówki, odnalezione szczątki 33 mieszkańców Ostrówek, w tym 6 dzieci i 5 kobiet (2015)

Ostrówki, medalik znaleziony w dole śmierci (2015)

Ostrówki, po ekszumowaniu szczątków 33 Polaków, w miejscu ich męczeńskiej śmierci za zgodą władz ukraińskich stanął krzyż (2015)

Ostrówki, cmentarz, uroczystości pogrzebowe (2015)

Ostrówki, cmentarz, składanie kwiatów przed niedokończonym pomnikiem ofiar zbrodni ludobójstwa UPA (2015)

Gaj, „strzelnica”, w dole śmierci miejscowi Ukraińcy po 2000 r. celowo urządzili śmietnik

Gaj, „strzelnica”, w dole śmierci miejscowi Ukraińcy po 2000 r. celowo urządzili śmietnik

Prace ekshumacyjne w Gaju, „strzelnica”

Gaj, ekshumowane szczątki nie mniej niż 81 osób

Gaj, ekshumowane
szczątki nie mniej niż
81 osób

Gaj, przedmioty
wydobyte podczas
ekshumacji

Cmentarz parafialny w
Sokółu, pogrzeb
ekshumowanych z
Gaju, 20 października
2013 r.

Cmentarz parafialny w
Sokółu, pogrzeb
ekshumowanych z
Gaju, 20 października
2013 r.